

โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาและการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม กรณีชุมชนศาลเที๊กซ์

Development of Strategic Plan for Social Inequality:

A Case Study of Caltex Community

อำไพ แสนหมื่น¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ตามกระบวนการ มีส่วนร่วมในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสนอแนะแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็น คือ การเข้าถึงระบบการศึกษาและพัฒนาเยาวชน การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน การแก้ไขความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น โดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในชุมชนกับนักวิจัย นักวิชาการ และผู้ประสานงานในพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการทั้งสิ้น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนการจัดกลุ่มสนทนา ส่วนที่ 2 การจัดกลุ่มสนทนาด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต (Ladder Technique) ส่วนที่ 3 การติดตามภายหลังจากการจัดกลุ่มสนทนา ซึ่งตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในชุมชนศาลเที๊กซ์

¹ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

จำนวน 45 คน ทุกเพศทุกวัย และสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ชุมชนศาลเท็กซ์ เขตยานนาวา เป็นชุมชนแออัดขนาดเล็กใจกลางเมือง สภาพบ้านเรือนทรุดโทรม ทางเดินเท้าในชุมชนคับแคบ ชำรุด และมีแสงสว่างไม่เพียงพอ ไม่มีลานกีฬาสำหรับคนในชุมชน เด็กและเยาวชนขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดการเอาใจใส่บุตรหลานเรื่องการเรียนรู้ ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนยากจน มีหนี้ขอกระบบ และไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของภาครัฐ การทำงานของหน่วยงานรัฐล่าช้า การกระจายข้อมูลภายในชุมชนไม่ทั่วถึงและขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น

จากผลการวิจัยข้างต้น แม้ว่าชุมชนจะมีปัญหาด้านต่างๆ หลายด้าน แต่ชุมชนก็มีแผนที่จะพัฒนาชุมชนด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัยและจิตใจ และส่งเสริมกิจกรรมของเด็กและเยาวชน ดังนั้น ภาครัฐโดยเฉพาะในระดับเขตควรพิจารณาและให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมโครงการต่างๆ ของชุมชนศาลเท็กซ์ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาและแก้ไข, กระบวนการมีส่วนร่วม, ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

Abstract

This research was to analyze problems and needs of communities under the involvement process and cooperation in handling problems for sustainable development in communities, and to reduce social inequalities. In this research, social inequalities were

divided into six issues including accessing educational system and youth development, developing the community physicality, solving poverty and strengthening communities, unfair treating of the state power, accessing the state resources and inequality of expressing opinion. This was a qualitative research participated by the community, the researcher and the coordinator in the local area. The operation was divided into three sessions. First, preparation before discussion. Second, organizing group of meeting by employing ladder technique. Finally, follow up the discussion. The sample group in this study was forty-five people of Caltex Community. The results revealed that Caltex Community, Yannawa District, was a small-sized slum located in the center of Bangkok. The accommodations were shabby. The walkways were narrow, deteriorated, and had inadequate bright light. The community had no sport field. The children lacked the opportunity to study and their parents did not take care of them in case of studying as well. Most people were poor with the illegal debts and unable to access the investment fund of the government. The government operations were sluggish. The information distribution was not throughout. The people in the community lacked chance to express their view. The result also showed that even if the community had various kinds of problems, it still planned to develop the community physicality, environment, economy, society, health and sanitation, and to enhance the activities

for the youth. So, the district authority as the representative of the government should support the community in any kinds of the activities and the project offered by the community to raise the quality of life of the people in the community.

KEYWORDS: Development and Solution, Process and Cooperation, Social Inequality

บทนำ

ปัญหาวิกฤตการณ์เมืองที่ผ่านมา ทำให้สังคมไทยเกิดความขัดแย้ง แบ่งพรรคแบ่งพวกกันอย่างชัดเจน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม รัฐบาลจึงได้พยายามขับเคลื่อนเดินหน้าปฏิรูปประเทศไทยและแผนปรองดองแห่งชาติ กรุงเทพมหานครจึงมีนโยบายในการสร้างแผนปรองดองร่วมกับ 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคสื่อสารมวลชน ภาคสถาบันการศึกษาและภาคธุรกิจ โดยการจัดทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร เพื่อดำเนินการตามเจตนารมณ์ของแผนตามโครงการร่วมเดินหน้าปฏิรูปประเทศไทย ในประเด็นของการปฏิรูปประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาค ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร อีกทั้งเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกัน ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขแม้เกิดภาวะวิกฤต และเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชชมงคลกรุงเทพ ดำเนินการวิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติและประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตามกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วย 1) โอกาสที่เท่าเทียมกันในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพ 2) การได้รับการบริการในการพัฒนาเยาวชนและการให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในส่วนที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูและพัฒนาเยาวชน 3) การได้รับการบริการของเยาวชนด้านสันตนาการในชุมชน ฯลฯ ประเด็นที่สอง การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน ประกอบด้วย 1) การได้รับการแก้ไขปัญหาด้านกายภาพที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต 2) การเสริมสร้างศักยภาพและคงไว้ซึ่งมิติทางกายภาพของชุมชน ฯลฯ ประเด็นที่สาม การแก้ไขปัญหาคความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ประกอบด้วย 1) การแก้ไขปัญหาความยากจนและหนี้สินนอกระบบ 2) การฝึกอาชีพและการสร้างโอกาสการมีงานทำให้แก่คนยากจนในชุมชน 3) การจัดกิจกรรม ฝึกทักษะสร้างและพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำ ประเด็นที่สี่ การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ด้านผลกระทบจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชน ประเด็นที่ห้า การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ด้านการได้รับการขึ้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมครอบคลุมพื้นที่และประชากร สวัสดิการต่างๆ รวมทั้งโอกาสในการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และประเด็นที่หก ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น ด้านโอกาสในการแสดงความคิดเห็น การรับรู้ข่าวสาร และการต้องปฏิบัติตามคำสั่งของภาครัฐ และนำผลการวิจัยไปแก้ไขปัญหา

ในด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางพัฒนากรุงเทพมหานครเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนนำผลการวิจัยเผยแพร่สู่สาธารณะและนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่อไป โดยมีชุมชนต้นแบบ คือ ชุมชนศาลเทึกซ์ เขตยานนาวา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการเชิงคุณภาพและกรณีศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้จากข้อมูลพื้นฐานของชุมชน การสำรวจเพื่อสร้างความสัมพันธ์ การสัมภาษณ์เจาะลึก คณะกรรมการชุมชน ประธานชุมชน และการจัดประชุมกลุ่ม โดยการคัดเลือกตัวแทนประชาชนในชุมชนศาลเทึกซ์ จำนวน 45 คน แบ่งเป็น เพศชาย 20 คน และเพศหญิง 25 คน ประกอบด้วยเด็กและเยาวชน อายุ 13-22 ปี จำนวน 8 คน ประชาชนในวัยแรงงานอายุ 23-35 ปี จำนวน 6 คน ประชาชนในวัยแรงงาน อายุ 36-55 ปี จำนวน 9 คน ผู้สูงอายุ อายุ 56-65 ปี จำนวน 11 คน กรรมการชุมชน/ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จำนวน 11 คน ด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิตและกระบวนการ มีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกันระดมสมองแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชน ความต้องการของชุมชน และแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างมีระบบและกลไก โดยศึกษาสภาพชุมชนตั้งแต่ออดีต ปัจจุบัน และมุ่งสู่อนาคต

ผลการศึกษา

1) สภาพทั่วไปของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนศาลเทือกข์เป็นชุมชนแออัดขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนเนื้อที่ 5 ไร่ บริเวณถนนพระราม 3 ซอย 62 แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา อยู่ในที่ดินส่วนบุคคลแปลงที่ 304/7 ซึ่งเป็นของตระกูลบุญรักษ์ และพื้นที่บางส่วนเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้รับการจัดตั้งให้เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พุทธศักราช 2534 เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2536 สภาพดั้งเดิมของชุมชนศาลเทือกข์เป็นที่รกร้าง มีลักษณะเป็นแอ่งน้ำ ในช่วงปี พ.ศ. 2508 ได้มีชาวบ้านกลุ่มแรกเข้ามาอาศัยโดยสร้างบ้านเรือนประมาณ 10 หลังคาเรือน ซึ่งเป็นลักษณะของการจับจองและชักชวนคนรู้จักจากต่างจังหวัดให้อพยพเข้ามาอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ต่างคนต่างก่อสร้างบ้านเรือนของตนเอง หลังจากนั้น เริ่มมีประชาชนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในชุมชนศาลเทือกข์มากขึ้น ปัจจุบันมีจำนวนประมาณ 76 หลังคาเรือน และครัวเรือนจำนวน 80 ครัวเรือน สภาพบ้านเป็นห้องแถว ทางเดินเป็นไม้กระดาน ในซอยแคบ มีสภาพทรุดโทรมและแออัด ส่วนใหญ่เป็นบ้านของตนเอง บ้านเช่า และเป็นบ้านไม่มีเลขที่ ทิศเหนือติดคลังน้ำมันศาลเทือกข์ ทิศใต้ติดชุมชนปากคลองช่องนนทรี ทิศตะวันออกติดโรงพยาบาลน้ำเสีย ทิศตะวันตกติดถนนพระรามที่ 3 มีประชากรในชุมชนจำนวน 331 คน เป็นเพศชาย 155 คน เพศหญิง 176 คน มีเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 22 คน ผู้สูงอายุจำนวน 26 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนในบริเวณ

ใกล้เคียงกับชุมชน เช่น โรงเรียนขอนแก่นตรี โรงเรียนวัดช่องลม โรงเรียนวัดคลองภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ และมีเยาวชนไม่ได้รับการศึกษา 6 คน

ประเพณีที่มีการดำเนินการเป็นประจำทุกปี ซึ่งชุมชนจัดงานประเพณีเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ร่วมกับพี่น้องในชุมชนและกลุ่มเยาวชน เช่น งานวันสงกรานต์ มีกิจกรรมทำบุญตักบาตร รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ วันแม่แห่งชาติ วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมหาราช และวันเด็กแห่งชาติ เป็นต้น ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และพนักงานบริษัท บริการพื้นฐานของชุมชนมีดังนี้ ลานกีฬาที่มีเนื้อที่ 250 ตารางวา สามารถรองรับผู้ใช้บริการได้ 20 คนต่อวัน บ้านหนังสือ ศูนย์ประจำชุมชนที่ตั้งอยู่ที่บ้านประธานชุมชนศาลเท็กซี สำหรับการปกครองมีการเลือกตั้งประธานชุมชนและแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 7 คน โดยมีนายสุทิน เรืองเยี่ยม เป็นประธานชุมชนคนปัจจุบัน

2) การพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา

การพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา ชุมชนศาลเท็กซีมีการดำเนินกิจกรรมและการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. การทำทางเดินเท้า
2. การสร้างบ้านหนังสือกรุงเทพมหานคร ชุมชนศาลเที๊กข์
ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงาน เขตยานนาวา และบริษัทเชฟรอน (ประเทศไทย) จำกัด
3. ลานกีฬาชุมชน
4. โครงการพื้สอนน้อง โดยใช้สถานที่บ้านคุณสุทิน เรื่องเยี่ยม
แต่ปัจจุบันจะใช้ที่บ้านหนังสือกรุงเทพมหานคร ชุมชนศาลเที๊กข์
5. กิจกรรมวันปีใหม่
6. กิจกรรมวันเด็ก
7. กิจกรรมวันสงกรานต์
8. กิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา
9. การนำกลุ่มเยาวชนบวชถวายในหลวง เริ่มโครงการมา
3-4 ปี มีผู้เข้าร่วมโครงการ 3-4 คน บวชเป็นระยะเวลา 15 วัน ที่วัดโพธิ์
10. กิจกรรมปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติ โดยความร่วมมือจากชุมชนและกลุ่มมูลนิธิถิ่นไทยงาม
11. กิจกรรมแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด ปี พ.ศ. 2547

3) ปัญหาของชุมชน

ปัญหาด้านกายภาพ

- 1) ขาดแสงสว่างในชุมชน
- 2) สถานที่ในชุมชนคับแคบ
- 3) ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน
- 4) บ้านพักอาศัยแออัด ทางเดินเท้าคับแคบและไม่สะดวก

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- 1) ปัญหาหนี้สิน รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย
- 2) ปัญหากองทุนสัจจะ
- 3) ปัญหาการว่างงานของประชาชนในชุมชน

ปัญหาด้านสังคม

- 1) ปัญหาครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่นในครอบครัว
- 2) ปัญหายาเสพติด
- 3) ปัญหาขาดความรักและความสามัคคีในชุมชน

ปัญหาด้านอนามัยและจิตใจ

- 1) ปัญหาขาดวัสดุอุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาประเภทต่างๆ
- 2) ประชาชนในชุมชนขาดสุขภาพลักษณะและพลานามัยที่ดี
- 3) ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลด้านสุขภาพเท่าที่ควร

ปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

ในอดีตเคยมีผู้มีอิทธิพลเข้ามาหาผลประโยชน์ มีการตั้งบ่อนการพนัน และขายยาเสพติด แต่ปัจจุบันชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อภาครัฐ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐให้การดูแลเอาใจอย่างดี ให้การสนับสนุนชุมชน และให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยทั่วถึงในชุมชน

4) ความต้องการของชุมชน

ประชาชนชุมชนศาลเท็กซิต้องการที่จะทำโครงการที่ชุมชนขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเรียงตามลำดับ คือ 1) ต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนไฟฟ้าตามทางเดิน 2) จัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน 3) จัดทำหอกระจายข่าวของชุมชน สำหรับโครงการที่ชุมชนทำร่วมกับหน่วยงานภายนอก เรียงตามลำดับคือ 1) ปรับปรุงทางเดินเท้าในชุมชน 2) จัดเก็บขยะและพ่นยากันยุง 3) จัดตั้งสหกรณ์เพื่อที่อยู่อาศัย และโครงการที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง เรียงตามลำดับคือ 1) ทำความสะอาดชุมชน 2) จัดตั้งกลุ่มมรดกรงค์ต่อต้านยาเสพติด 3) จัดสภาพแวดล้อมภายในชุมชนโดยการตกแต่งด้วยต้นไม้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ในชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการวิเคราะห์ชุมชน พบว่าชุมชนศาลเท็กซิต้องการในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ถนน ระบบระบายน้ำ การจัดการน้ำเสีย การจัดการขยะ กิ่งเห็บ เสิ้งรบกวน และการพัฒนาพื้นที่ส่วนรวม พื้นที่สาธารณะให้มีลักษณะเป็นชุมชนน่าอยู่ ให้มีความสะดวก ในการสัญจร – ส่งบ – สะอาด – ปลอดภัย

5) การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยตัวชี้วัด

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง โอกาสทางสังคมที่แตกต่าง รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม ซึ่งใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 6 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเด็ก และเยาวชน

พบว่า เด็กและเยาวชนในชุมชนศาลเท็กชังยังไม่ได้รับการศึกษาที่เพียงพอ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา เนื่องจากขาดทุนทรัพย์ ผู้ปกครองมีฐานะยากจน ทำให้ไม่สามารถเรียนต่อในระดับสูงกว่าประถมศึกษาได้ และมีเยาวชนบางส่วนมีโอกาสเรียนแต่ออกกลางคัน ไม่สนใจเรียน เนื่องจากมีสิ่งกระตุ้น ยั่วยุ และขาดการชี้แนะที่ถูกต้องเหมาะสม สมาชิกในชุมชนมีความคิดเห็นว่า เยาวชนควรได้รับการฝึกทักษะทางวิชาชีพ แต่ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลฝึกอาชีพให้กับเยาวชนในชุมชน

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน

พบว่า การพัฒนาด้านกายภาพภายในครัวเรือน พื้นที่ใช้สอยห้องน้ำ บันได ราวจับ ทางลาด และแสงสว่างไม่เอื้ออำนวยต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในครัวเรือน บางบ้านห้องน้ำไม่ถูกสุขลักษณะ พื้นบ้านผุพัง และปัจจัยภายนอก ประกอบด้วยไฟฟ้า ประปาขาดข้องบ่อบ่อบาย ทางเดินบางช่วงชำรุดมาก ไม่มีพื้นที่สวนสาธารณะสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ ไม่มีระบบป้องกันอัคคีภัยในชุมชน การจัดเก็บขยะยังไม่เป็นระบบ รถเก็บขยะมาเก็บในช่วงเช้า แต่สมาชิกในชุมชนนำขยะมาทิ้งหน้าชุมชนในเวลากลางวันหรือ

ป่วย ทำให้มีขยะอยู่หน้าชุมชน และปัญหาที่สำคัญคือมลพิษทางเสียง ควัน
รถ เนื่องจากชุมชนอยู่ติดถนนพระราม 3

ประเด็นที่ 3 การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้ม แข็งให้ชุมชน

พบว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย
และอาชีพของคนในชุมชน ได้แก่ รับจ้างทั่วไป ชับแท็กซี่ เจ้าหน้าที่รักษา
ความปลอดภัย ค้าขายโดยใช้รถเข็น และค้าขายริมถนน และเกือบทุก
ครัวเรือน มีหนี้สิน และเป็นหนี้นอกระบบ

ประเด็นที่ 4 การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจเกินขอบเขตที่มีอยู่ และมีการติด
สินบนเจ้าหน้าที่

ประเด็นที่ 5 การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

พบว่า การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐของชุมชนศาลเท็กซ์ ด้านที่อยู่
อาศัย มีสภาพเป็นไม้เก่าชำรุดทรุดโทรม ไม่มีความมั่นคง สภาพแวดล้อมใน
ชุมชนไม่ดีเพราะได้ทุนบ้านเป็นหนองน้ำ และมีน้ำเน่าขัง รวมทั้งมีขยะ ที่คน
ในชุมชนทิ้งลงน้ำ มีปัญหาการนำเหม็นจากขยะและสัตว์เลี้ยงที่ตาย ยังไม่มี
หน่วยงานใดมาดูแลเรื่องที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งเหตุผลหนึ่งที่ทำให้
หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถเข้ามาดูแลได้เนื่องจากเป็นที่ส่วนบุคคล

ด้านสุขภาพอนามัย ไม่มีศูนย์อนามัยในชุมชน สมาชิกในชุมชนไป
รับยาจากประธานชุมชน ซึ่งมีจำนวนจำกัด และขาดความรู้เรื่องการैया ไม่
มีเจ้าหน้าที่มาอบรมให้ความรู้ สำหรับสิทธิการรักษาพยาบาล มีทั้ง
โรงพยาบาลรัฐและเอกชน สำหรับโรงพยาบาลเอกชนคนในชุมชนไม่ค่อยไป
ใช้บริการ เนื่องจากได้รับการบริการที่ไม่ดี

ด้านสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะของชุมชนศาลเทือกข์ มีปัญหาเรื่องทางเดินเท้าในชุมชน ไม่สะดวกในการสัญจร เนื่องจากผู้พังและแคบ ไฟฟ้าและน้ำประปาขัดข้องบ่อย

ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชุมชนมีปัญหาเรื่องขยะจำนวนมากที่อยู่ใต้ถุนบ้านซึ่งไม่สามารถจัดการได้ สำหรับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินชุมชน ไม่มีหลักประกันความปลอดภัยให้กับคนในชุมชน

ประเด็นที่ 6 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองความคิดเห็นของชุมชน

พบว่า สมาชิกในชุมชนศาลเทือกข์ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นระหว่างสมาชิก และสมาชิกกับคณะกรรมการชุมชน ไม่มีเวทีแสดงความคิดเห็น ไม่มีตู้หรือกล่องให้แสดงความคิดเห็นและเพื่อรับข่าวสารต่างๆ จากภายนอก สมาชิกในชุมชนก็ไม่ทราบ สำหรับช่องทางที่สามารถทำได้ เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนสมาชิกในชุมชนต้อง ไปร้องเรียนที่หน่วยงานของรัฐโดยตรง ควรมีกล่องรับฟังความคิดเห็นและบอร์ดประชาสัมพันธ์หน้าชุมชน

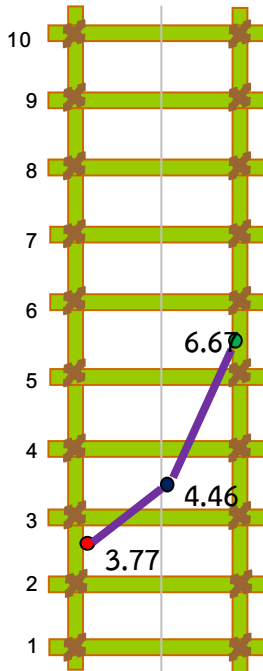
บันไดภาพรวมความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ผู้เข้าร่วมประชุม เพศชาย จำนวน 20 คน เพศหญิง จำนวน 25 คน
รวมทั้งสิ้น 45 คน

คะแนนเฉลี่ย	อดีต (2 ปีที่แล้ว)	ปัจจุบัน	อนาคต (อีก 2 ปีข้างหน้า)
		3.77	4.46

อดีต

- ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญ
- ไม่ใส่ใจบุตรหลานเรื่องการเรียนรู้
- ได้รับการศึกษาแค่ขั้นพื้นฐาน ไม่มีโอกาสเรียนในระดับที่สูงขึ้น
- ไม่มีอาชีพที่แน่นอน ไม่มีงานทำ
- ขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- เจ้าหน้าที่รัฐเอาเปรียบประชาชน ใช้ความรุนแรงจับผู้บริสุทธิ์ มีการยึดข้อหาหายเสพติด ริดไถประชาชน
- มีกลุ่มผู้มีอิทธิพลในชุมชน
- เจ้าหน้าที่รัฐพูดจาไม่สุภาพ แบ่งฐานะทางสังคม
- การเข้าไม่ถึงทรัพยากรของรัฐไม่ได้รับการดูแล
- ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ และทั่วถึง เนื่องจากหอกระจายข่าวไม่ดี
- ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น
- การทำงานของหน่วยงานรัฐมีความล่าช้า

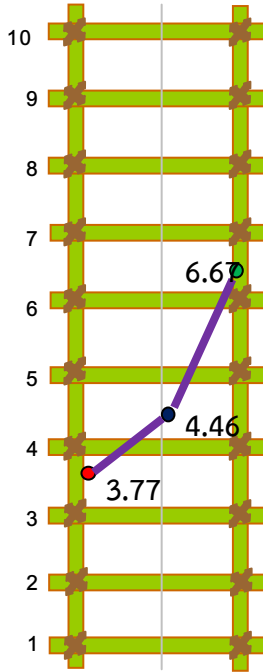
ปัจจุบัน

- ต้องการให้มหัทธิกระจายข่าวที่ดี เพื่อแจ้งข่าวสารให้คนในชุมชนทราบ
- ต้องการให้ข้าราชการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่เห็นแก่พวกพ้อง
- ยาเสพติดมีมาก
- ควรปรับปรุงเรื่องความสะดวกสบายของที่อยู่อาศัย การจัดเก็บขยะ ไม่เป็นระบบ
- ทางเดินเท้าในชุมชนชำรุดสกปรก มีน้ำขัง คับแคบ
- ไฟฟ้า ประปา ชัดข้องบ่อยๆ
- ความสามัคคีของคนในชุมชนมีน้อย
- ผู้ปกครองขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน
- เด็กยังไม่มีควมรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตนเอง
- เยาวชนติดเกมและยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่สนใจการเรียนรู้

ภาพ 3 บันไดคุณภาพชีวิต

ปัจจุบัน

- ค่าใช้จ่ายในการเดินทางพาบุตรหลานไปส่งโรงเรียนค่อนข้างสูง
- ขาดโอกาสทางการศึกษา เพราะขาดทุนการศึกษา
- ไม่มีทุนประกอบอาชีพ เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืมของภาครัฐ
- มีหนี้สินมาก เป็นหนี้นอกระบบ

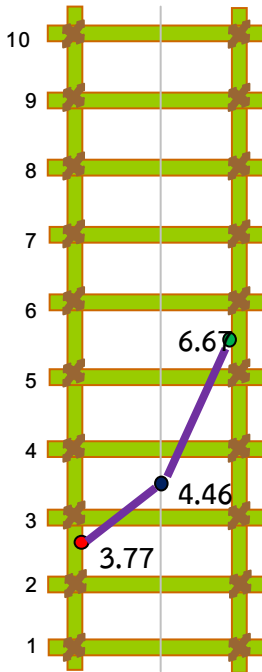
อนาคต

- ต้องการให้มีการพัฒนาบริการขั้นพื้นฐาน
- ต้องการให้มีการกำจัดขยะในชุมชนเพื่อลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย
- ต้องการให้ปรับภูมิทัศน์ให้สะอาดสวยงาม มีศาลาอเนกประสงค์ เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมของชุมชน
- ต้องการให้มีการแก้ไขเรื่องวัยรุ่นเสี่ยงตั้งและปัญหายาเสพติด
- ต้องการให้มีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมด้านทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน รวมทั้งพัฒนาศักยภาพเยาวชนทุกช่วงวัย
- พ่อแม่ต้องช่วยดูแลให้เด็กได้รับการศึกษาที่เพียงพอ
- ควรจัดกิจกรรมทางด้านการศึกษาให้เด็กมีความอยากเรียน เพื่อจะได้มีความรู้ในการเลี้ยงชีพตนเอง
- ต้องการให้รัฐเข้ามาดูแลเรื่องปากท้องและส่งเสริมอาชีพ
- ต้องการให้เพิ่มเบี้ยยังชีพให้ผู้สูงอายุ

ภาพ 4 บันไดคุณภาพชีวิต

อนาคต

- ต้องการให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชน
- ต้องการให้สินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาต่ำลง
- ต้องการให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่จริงจังและเป็นธรรม และให้บริการอย่างเท่าเทียมกันทุกระดับ
- ควรมีการเข้ามาปราบปรามยาเสพติดภายในชุมชน
- รัฐบาลควรช่วยเหลือหาสถานที่ประกอบอาชีพให้คนในชุมชน
- ต้องการให้ภาครัฐดูแลเรื่องค่ารักษาพยาบาล โดยไม่จำกัดโรงพยาบาลและให้บริการอย่างดี
- ต้องการให้มีการพัฒนาปรับปรุงป้ายประกาศของชุมชน

อนาคต

- ควรเปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น
- ควรมีกล่องรับความคิดเห็น
- ต้องการให้มีหอกระจายข่าวที่ดี เพื่อแจ้งข่าวสารให้คนในชุมชนทราบ
- ต้องการให้ข้าราชการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่เห็นแก่พวกพ้อง

ภาพ 5 บันไดคุณภาพชีวิต

จากบันไดคุณภาพชีวิต (Bamboo Ladder) ของชุมชนศาลเท็กซ์ ภาพรวมความเหลื่อมล้ำทางสังคมพบว่า สมาชิกชุมชนศาลเท็กซ์มองภาพชุมชนในอดีตและให้คะแนน 3.38 ปัจจุบันให้คะแนน 4.34 และในอนาคตคาดว่าชุมชนน่าจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับคะแนน 6.56 จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน แสดงโดยภาพวาดชุมชนในอนาคตของแต่ละกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนจำนวน 45 คน โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชนตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต จากกระบวนการมีส่วนร่วม (Appreciation Influenc Control) มีระดับคะแนนที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งสมาชิกในชุมชนมองว่าชุมชนของตนเองมีการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ และในอนาคตคาดว่าน่าจะดีขึ้น เพราะมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้น และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และแก้ไขปัญหาของชุมชน

ภาพ 6 ชุมชนในอนาคต จากการประชุมกลุ่มด้วยกระบวนการ AIC

โดยสรุป ชุมชนศาลเที๊กข์เป็นชุมชนที่มีปัญหาหลายด้าน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และชุมชนมีแผนที่จะพัฒนาชุมชนด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม ด้านอนามัย และจิตใจ รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมของเด็กและเยาวชน ดังนั้นทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน และสมาชิกของชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และมีความยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ณ

ชุมชนศาลเที๊กข์ แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา

กรุงเทพมหานคร.

กรมควบคุมมลพิษ. 2548. **มาตรฐานคุณภาพน้ำ**. [online]. Available :

http://www.pcd.go.th/info_serv/reg_std_water05.html.

กรุงเทพมหานคร. 2552. **แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 12 ปี (พ.ศ.**

2552-2563) กรุงเทพฯ มหานครแห่งความน่าอยู่อย่างยั่งยืน.

[online]. Available : [http://office.bangkok.go.th/pipd/02_Plan%20BMA/01_Plan%20Development%20BMA/plan%20development%2012%20year%20\(%202552-2563\).pdf](http://office.bangkok.go.th/pipd/02_Plan%20BMA/01_Plan%20Development%20BMA/plan%20development%2012%20year%20(%202552-2563).pdf).

วันเพ็ญ วอกลาง, สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ และมนตรี เกิดมีมูล. 2545.

รายงานการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร

ในยุคเศรษฐกิจถดถอย. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศูนย์ข้อมูล

กรุงเทพมหานคร.

อภิวัดมนั รัตนวราหะ. 2549. โครงสร้างพื้นฐานกับการพัฒนาระบบ
นวัตกรรม. ใน ⁵: **พลวัตนวัตกรรม**. ปรีดา ยังสุขสถาพร
(บรรณาธิการ) . 2549. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.